

УДК 657.1

Дерій В. А.,
д. е. н., професор,
Тернопільський національний економічний університет

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ І КОНТРОЛЬ В УМОВАХ ПРИСКОРЕНИХ ЗМІН УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ: МЕТА, КЛЮЧОВІ ЗАВДАННЯ ТА НАПРЯМКИ РУХУ

2019 рік увійде в історію України як рік (вперше за 28 останніх років) докорінної зміни політичних еліт нашої держави. Така зміна, безперечно, призведе до тектонічних змін в політичній та економічній системі, екологічній та соціальній сферах, технологіях. Прогнозуємо, що незабаром суттєвих змін має зазнати українська податкова система; продовжиться боротьба з корупцією, тіньовою економікою (насамперед у роздрібній торгівлі); триватиме робота зі створення і розвитку об'єднаних територіальних громад; поліпшиться якість та ефективність виробничої діяльності і сфери послуг; відбудеться швидкий перехід нашої економіки на новітні цифрові технології тощо.

Система бухгалтерського обліку в Україні буде динамічно розвиватись в напрямку застосування нових технічних засобів (персональних комп'ютерів, ноутбуків, сканерів, планшетів, смартфонів з численними додатками і т. д.) та програмних продуктів. В Україні також має з'явитись власна оригінальна комп'ютерна бухгалтерська програма (спільний проєкт українських та канадських програмістів. На ним вони уже працюють декілька років), яка замінить російську «1С: Бухгалтерія». До речі, у цій програмі треба було б закласти можливість складання не лише фінансових звітів, а й інтегрованих звітів підприємства. Це призведе до змін в організації роботи облікової служби в підприємстві і поєднання функцій менеджерів та облікових працівників. Облікові працівники повинні бути активними провідниками переходу підприємств від тіньових операцій, що не переходять законодавчі межі, до не

Облікові працівники повинні бути активними провідниками переходу

підприємств від тіньових операцій, що не переходять законодавчі межі, до нетіньових (світлих). Проте, це реально зробити лише тоді, коли за тіньові операції буде передбачена сувора відповідальність, насамперед, керівника підприємства.

Українське суспільство має усвідомлено перейняти у західного світу залізне правило – чесно платити податки державним та місцевим органам виконавчої влади. Зараз наша Українська держава проводить активну і послідовну інформаційно-роз'яснювальну роботу з цього приводу серед учнівської та студентської молоді. Така робота, на наш погляд, дасть позитивний результат через 8-10 років, коли поінформована молодь увійде в підприємницьке середовище і практично реалізовуватиме ідею відкритої (нетіньової) економічної діяльності та чесно сплачуватиме до бюджету відповідні суми податків і зборів, що передбачені законодавством України.

Через низку об'єктивних та суб'єктивних обставин, значно недооцінена роль аналітиків, особливо на рівні великих підприємств і мезорівні, тобто на рівні місцевих територіально-адміністративних одиниць. Йдеться про те, що аналітики мають сказати своє вагоме слово щодо стану розвитку цих одиниць та їхніх перспектив, ризиків і недоліків за різними видами та напрямками економічної діяльності. До слова додамо, що аналітична робота у підприємствах, організаціях, закладах, об'єднаних територіальних громадах має бути максимально автоматизована з наближенням її до ухвалення оперативних управлінських рішень. Завдання аналітика полягає в тому, щоб запропонувати для оперативного аналізу такі показники, які є найбільш впливовими на результативність діяльності об'єкта аналізу.

Щодо економічного контролю, то, на наш погляд, він зазнає найбільших змін, особливо на рівні центральних органів виконавчої влади. Зокрема, зовсім недавно Державна фіскальна служба України реформована у Державну податкову службу України, а з її складу виведено Державну митну службу України. Варто також повернути колишню назву Державній аудиторській службі України, яка раніше називалась Державна служба фінансового контролю (а перед тим – Контрольно-ревізійне управління при Міністерстві фінансів України). В боротьбі з олігархічними впливами на українську економіку послідовними і жорсткими мають бути дії працівників Антимонопольного комітету України.

Окремо хочемо звернути увагу на важливість зростання ролі та значення в українському суспільстві громадянського контролю і громадської свідомості щодо сплати податків та зборів. В нашому суспільстві занижена власна самооцінка, пов'язана з тим, що більшість людей не залучені до громадської роботи і не вміють або бояться її проводити (зважаючи на досвід попередніх

поколінь українців, які зазнали політичних переслідувань та гонінь з боку різних окупаційних влад і агентів). Проте лише активна громадянська позиція переважної більшості українців та законодавче закріплення правових норм громадського контролю, з нашої точки зору, дасть змогу подолати багато проблем українського суспільства (бідність значної частини населення України і, водночас, бездумна трата грошей на різні застілля через застарілі традиції від яких треба швидко і без жалю відмовлятися; згадки про тотальну «турботу» колишньої радянської держави про своїх громадян та неадекватне перенесення їх на нинішню капіталістичну реальність (ілюзорна надія, що держава за когось вирішить усі його проблеми); брак знань і небажання українців змінюватись у культурі поведінки в громадських місцях через реальну відсутність за це грошового покарання тощо) та вивести його належний рівень європейськості.

Ефективність внутрішньогосподарського контролю у функціонуючому підприємстві залежить, насамперед, від керівника і головного контролера (або головного бухгалтера, якщо там такої посади за штатним розписом не передбачено).

Таким чином, в умовах прискорених змін української економіки відчутно трансформується мета, ключові завдання та напрямки руху бухгалтерського обліку, економічного аналізу та контролю. Ці трансформації є безпосереднім наслідком трансформаційних процесів в проблемній українській політиці, розбалансованій і неефективній економіці, зневаженій екології, відсталих та ненадійних технологіях.